

विशिष्टां विद्वन्नेतिताम् । एवं ध्यात्वा वकारं तु तन्मन्त्रं
दध्या जपेत्" वर्णोद्धारतन्त्रम् ।

व पु० वा-ड । १वायो २वरुणे ३शान्तने ४मन्त्रणे मेदि०
५राहो इकल्याणे ७वज्रवति ८वसतो ९वसुदे च यज्-
च० १०व्याघ्रे ११वसने १२शान्तके १३वन्दने च एकाक्षर-
को० । १४सादयो व्यय० मेदि० "शात्व व यशः पशुः"
रघुः । १५वरुणे न० मेदि० । १६वरुणरीजे मान्तमव्ययम् ।
वंश पु० वसति उद्भिरति वस-य तस्य नेत्रम् । १७तपोत्ता-
द्यापत्यवर्गे २तृणजातिभेदे (वाय) अमरः ।

"वंशः परो हिमः स्नादुः कषायो वक्षिभोधनः ।
हृदनः कफपित्तज्ञः कुडाकनखयोजजित् । तत्करीरः
कटुः पाकरसे रूचो गुरुः सरः । कषायः कफकृत्
स्नादुर्विदाही वातपित्तलः । तद्यथास्तु सरा रुचाः
कषायाः कटुपाकिनः । वातपित्तकरा उष्णा बभूवूताः
कफापहाः" भावप्र० । १४ठावयवे ३वर्गे च मेदि०
५२चो इषाचट्टचे च राजनि० । ७पाद्यभेदे पुंस्त्री०
धरणः स्त्रीत्वे गौरा० ऊष् "वंशीकत्वेन वक्षिणेन"
इति हन्दावनचम्पूः । तदिदृष्टिर्यथा

"तात्वेन राजते गीतं ताडो वादिनसम्भवः । गरीय-
स्त्रेण वादिनं तत्तद्विधमुच्यते । ततं गुणिरमानङ्गं
चनमित्यं चतुर्विधम् । ततं तन्वीगतं वाद्यं वंशाद्यं
गुणिरं तथा । चमरान्नमानङ्गं चनं ताड्यादिकं
मठम्" । तत्र गुणिरं यथा "वंशोऽथ पारी मधुरी

री गङ्गाकुला । तोडही सरसी वृक्षा शृङ्गिका
स्तरनाभयः । गृहं कापालिकं वंशचमरं वंशस्तथा परः ।
एते गुणिरभेदास्तु कथिताः पूर्वस्तरिभिः । वर्तुलः
सरलश्चैव प्रवेदोपविबर्जितः । वैष्णवः खादिरो वापि
रक्तचन्दनकोऽथ वा । श्रीखण्डकोऽथ सौवर्ण्यो दन्ति-
दन्तमयोऽपि वा । राजतस्तान्नजो वापि लौहजः
स्माटिकोऽथ वा । कनिष्ठाकुलितल्येन गर्भरन्ध्रेण
शोभितः । शिल्पविद्याप्रवीणेन वंशः कार्यो मनोहरः ।
वंशेनैव मतः प्रीतिः मतङ्गमुनिनोदितम् । ततोऽन्येऽपि
तदाकारा वंशा एव प्रकीर्तिताः । तत्र त्यक्ता शिरो-
देशादधोदिभितमकुलम् । फुत्काररन्ध्रं कुर्वीत भित-
मकुलिपर्वणा । पञ्च कुलानि संलक्ष्य ताररन्ध्राणि
कारयेत् । कुयान्तथान्यरन्ध्राणि सप्तसंख्यानि कौशलात् ।
वदरीवीजतल्यानि संलक्ष्याद्वाङ्गमकुलम् । प्रान्तवो-
न्मनं कार्यं सराद्यैर्नादयेतवे । विकथनेन कला देया

तेन सुस्वरता भवेत् । पञ्चाङ्गकोऽयं वंशः स्नादेकैवा-
कुलितः । षडकुलानि नाम्ना स्नात् यावदष्टादशा-
कुलम् । फुत्कारताररन्ध्रस्य यावदकुलिमन्तरम् । तदेव
नाम वंशस्य वांगिकैः परिकीर्त्यते । एकाङ्गलोद्गङ्गकुलस्य
त्र्यङ्गुलचतुरङ्गुलः । अतितारतरत्वेन वांगिकैः ससुमे-
क्षितः । त्रयोदशाङ्गुलो वंशोऽपरः पञ्चदशाङ्गुलः । नि-
न्दितो वंशतत्त्वज्ञैस्तथा सप्तदशाङ्गुलः । महानन्दस्तथा-
नन्दो विजयोऽथ जयस्तथा । चत्वार उक्तमा वंशा मतङ्ग
सुनिश्चिताः । दशाङ्गुलो महानन्दो नन्द एकादशा-
ङ्गुलः । द्वादशाङ्गुलमानस्तु विजयः परिकीर्तितः ।
चतुर्दशाङ्गुलमितो जय इत्यभिधीयते । ब्रह्मा रुद्रो
रविर्विष्णुः क्रमादन व्यस्थिताः । नैविद्यां प्रौढता-
चापि सुस्वरत्वं शीघ्रता । माधुर्यमिति पञ्चामी फुत्-
कृतेषु गुणाः स्मृताः । शीतकारवङ्गुलः सख्यो विस्तरः
स्फुटतो वधुः । अमधुरश्च विज्ञेयाः षड्दोषाः फुत्कृते
क्रमात् । इथा प्रयोगवाङ्मूल्यमन्यता गीतवादेन ।
एभिर्दोषैर्युतोऽतीव निन्दितो वांगिको मतः । स्थानका
दिनयाभिज्ञोगमकायः स्फुटाक्षरः । शीघ्रहृष्टः
कषाभिज्ञो वांगिको रक्त उच्यते । प्रसुक्तिर्वैदुष्यं च
युक्तिचेत्यङ्गुले गुणाः । सुस्थानत्वं सुस्वरत्वं कुलो-
सारणक्रिया । समस्तगमकज्ञानं रागरागाङ्गवेदिता ।
क्रियाभाषाविभाषासु दक्षता गीतवादेन । स्वस्थाने
चापि दुःस्थाने नादनिर्माणकौशलम् । गातृणां स्थान-
दाहत्वं तद्दोषाङ्गादनं तथा । वांगिकस्य गुणा एते
मया संक्षिप्य दर्शिताः" सङ्गीतदा० ।

वंशक पु० वंश इव कायति कै-क । (सोमशाहा) १५जुभेदे
रत्नमा० २मत्स्यभेदे (राजत) गङ्गना० । ३शुशुचन्दने
न० हारा० । [वंशरोचनायाम् राजनि० ।

वंशकपूर्वरोजना स्त्री कर्पूरमिव रोचते रुच-ल्यु इत० ।
वंशचीरी स्त्री वंशस्य क्षीरनिवास्यस्या व्यच् गौरा० ऊष् ।
वंशरोचनायाम् राजनि० ।

वंशज पु० वंशात् जायते जन-ड । १वंशहज्जाते यथाकारे
वेणुयवे राजनि० २सत्कुलजाते त्रि० । ३वंशरोचनायां
स्त्री टापु गङ्गना० । [राजनि० ।

वंशतण्डुल पु० इत० । वेणुजाते तण्डुलाकारे वेणुयवे
वंशधर त्रि० वंशं धरति । कुडाविच्छेदकारके सन्नाने ।

वृध-णिच् ल्यु । वंशवर्धनोऽप्यत ।
वंशनेत्र न० वंशक्षेप नेत्रमस्य । रत्नमुने राजनि० ।